

Yrkande

Ärende: Delårsrapport april 2026, Region Västerbotten

Motiv

Delårsrapporten per april 2026 visar att Region Västerbotten fortsatt befinner sig i ett mycket ansträngt ekonomiskt och verksamhetsmässigt läge. Årsrapporten för 2025 gav redan en tydlig bild av en region där resultatet på sista raden riskerade att ge en alltför positiv bild av den underliggande utvecklingen. Delårsrapporten för 2026 bekräftar den bilden. Trots skattehöjningen med 50 öre, förstärkta budgetramar och tillfälligt positiva finansiella poster kvarstår de grundläggande problemen i verksamheten. Det blir tydligt att redan efter de fyra första månader redovisar regionen ett positivt resultat på 57 miljoner kronor inklusive finansnetto. Vid en första anblick kan det uppfattas som en stabilisering. En närmare genomgång visar dock att verksamhetens resultat är negativt med 55 miljoner kronor och att det positiva totalresultatet i hög grad bärs upp av finansnettot. Finansnettot uppgår till 112 miljoner kronor per april, främst genom avkastning i pensionsmedelsportföljen. Det är därför inte verksamhetens egen kostnadskontroll som förklarar resultatet.

Samtidigt prognostiseras regionens årsresultat till ett underskott mot budget på 41 miljoner kronor. Än mer bekymmersamt är att verksamhetens nettokostnader prognostiseras till ett budgetunderskott på 200 miljoner kronor. Målet för 2026 är en nettokostnadsutveckling på 3,3 procent, men prognosen pekar mot 5,0 procent. Det innebär att verksamhetens kostnader fortsätter att öka snabbare än den ram som fullmäktige beslutat om. Skattehöjningen har inte löst de underliggande strukturella problemen i verksamheten. Det innebär att västerbottningarna betalar högre skatt, samtidigt som regionen ändå inte klarar att finansiera verksamhetens kostnadsnivå inom beslutad ram.

Balanskravsresultatet förstärker bilden av en fortsatt pressad ekonomi. Region Västerbotten har negativa balanskravsresultat från 2023, 2024 och 2025 på totalt 557 miljoner kronor. Av detta ska 239 miljoner kronor vara återställda senast 2026. Prognosen för 2026 är ett negativt balanskravsresultat på 34 miljoner kronor. Regionen ligger därmed omkring 275 miljoner kronor från att nå målet om återställning av tidigare negativa resultat. Detta är en allvarlig signal om att de åtgärder som hittills beslutats inte är tillräckliga.

Hälsa- och sjukvårdsnämndens delårsrapport visar på en särskilt allvarlig utveckling. Nämnden redovisar per april ett underskott mot budget på 90 miljoner kronor och en nettokostnadsökning på 81 miljoner kronor jämfört med april 2025. Årsprognosen uppgår till ett underskott på 200 miljoner kronor, om inte ytterligare åtgärder för minskade kostnader eller ökade intäkter uppnås under året. Nämnden bedömer själv att verksamheternas åtgärdsplaner inte är tillräckliga för att nå en ekonomi i balans och avser att uppmärksamma regionfullmäktige på att uppdraget inte kan genomföras inom beslutade ramar.

Kostnaderna för hyrbemanning har visserligen minskat något totalt, men nivån är fortsatt mycket hög. Hälsa- och sjukvårdsnämnden redovisar hyrbemanningskostnader på 82 miljoner kronor under årets första fyra månader, med en beräknad merkostnad på 41 miljoner kronor. Inom primärvården har kostnaderna för hyrbemanning dessutom ökat med 2 miljoner kronor, motsvarande 5 procent. Det visar att beroendet av inhyrd personal fortfarande är ett strukturellt problem, särskilt där egen bemanning inte går att säkra. Som tidigare rapporter visat på är efterfrågan på hyrpersonal långt mycket högre än vad som kan tillgodoses vilket betyder att det inte har skett någon strukturell förbättring i verksamheten kring ett minskat behov av hyrpersonal.

Primärvården redovisar ett underskott på 45 miljoner kronor. Detta sker samtidigt som primärvården har stora tillgänglighetsutmaningar och fortsatt svårt att rekrytera och behålla både läkare och sjuksköterskor. Telefontillgängligheten uppgår till 72 procent under första tertialet 2026, vilket är lägre än motsvarande period föregående år.

Tandvården fortsätter att utvecklas åt fel håll. Tandvården redovisar ett underskott på 15 miljoner kronor. Intäkter och kostnadsreduceringar avviker negativt med nästan 20 miljoner kronor, framför allt till följd av personalbrist och lägre vuxentandvårdsproduktion. Barntandvård och akut tandvård prioriteras, vilket är nödvändigt, men konsekvensen blir att den intäktsfinansierade vuxentandvården trängs undan. Det är samma grundproblem som årsrapporten för 2025 pekade på och utvecklingen visar inte att läget är på väg att lösas.

Utomlänsvården redovisar ett underskott på 15 miljoner kronor och en kostnadsutveckling på 9,9 procent jämfört med samma period föregående år. Det förklaras bland annat av ökad efterfrågan, dyrare behandlingar, bemanningsproblematik och reducerade vårdplatser. När regionen inte klarar att upprätthålla tillräcklig egen kapacitet leder det till ökade kostnader på annat håll. Detta är ett tydligt exempel på hur bristande kapacitet i den egna verksamheten får direkta ekonomiska konsekvenser.

Det finns samtidigt delar som utvecklats i rätt riktning och som bör uppmärksammas. Antalet disponibla vårdplatser har ökat under hösten 2025 och inledningen av 2026, bland annat genom IMA och KAVA. Antalet disponibla vårdplatser enligt rullande tolv månader uppgår i delårsrapporten till 554. Det är positivt och visar att riktade åtgärder kan ge effekt. Samtidigt är nivån fortfarande lägre än i början av 2022, då motsvarande siffra var 578. Förbättringen får därför inte användas för att skymma att vårdplatsbristen fortfarande är en av regionens mest avgörande flaskhalsar.

Regionstyrelsen redovisar per april en positiv budgetavvikelse på 50 miljoner kronor och en prognos på plus 45 miljoner kronor för helåret. Detta får dock inte misstolkas som att regionstyrelsens verksamheter saknar problem. Överskottet förklaras bland annat av lägre avskrivningskostnader och ett ofördelat budgetutrymme som kommer av skattehöjningen. Samtidigt prognostiserar Digitalisering och service ett underskott på 60 miljoner kronor, främst kopplat till ökade IT-kostnader, avtal, livscykelhantering av utrustning, teknisk infrastruktur, cybersäkerhet och reservdelar för medicinteknisk utrustning.

Den regionala utvecklingsnämnden prognostiserar ett underskott på 45 miljoner kronor, vilket framför allt är kopplat till kollektivtrafikens finansiering. Lägre finansiering till Norrtåg AB och ett fortsatt kostnadstryck visar att även andra delar av regionens verksamhet står inför betydande ekonomiska risker. Dessa får inte behandlas som isolerade avvikelser, utan behöver vägas in i regionens samlade prioriteringar.

Den finansiella ställningen är fortsatt svag. Regionens låneskuld uppgår per april till 3 020 miljoner kronor. Regionen bedömer dessutom att upplåningen kan behöva öka med ytterligare 300 till 600 miljoner kronor under årets sista tertiäl för att behålla en god likviditet. Detta sker samtidigt som investeringsbehoven inom fastigheter, medicinteknik och IT är mycket stora. Utvecklingen bekräftar det som framhölls i samband med årsrapporten för 2025: regionens ekonomiska handlingsutrymme minskar och sårbarheten ökar.

Det är särskilt allvarligt att verksamheternas åtgärdsbehov inför 2026 uppgår till 411 miljoner kronor, samtidigt som prognostiserad måluppfyllelse endast uppgår till 85 miljoner kronor. Det innebär att en stor del av åtgärdsplanerna inte väntas få faktisk effekt under året. Risken är därmed att åtgärdsplanerna blir en administrativ redovisning snarare än ett tillräckligt kraftfullt verktyg för verklig omställning.

Det går att särskilt framhålla att regionvårdsavtalet är en av de största strategiska riskerna inför 2027. NUS har ett sjukvårdsregionalt uppdrag för hela norra sjukvårdsregionen. Om ersättningsmodellen inte fullt ut speglar kostnader, kapacitet, jourlinjer, kompetensförsörjning och högspecialiserade uppdrag riskerar Västerbotten att bära en oproportionerligt stor del av kostnaderna.

Den samlade bedömningen är att delårsrapporten för april 2026 bekräftar den kritik som fördes fram i samband med årsrapporten för 2025. Det positiva resultatet på sista raden ger inte en rättvisande bild av den underliggande utvecklingen och de strukturella problem regionen har. Verksamheten är inte i balans, balanskravsresultatet riskerar att försämrats ytterligare, hälso- och sjukvårdsnämnden klarar inte uppdraget inom ram.

Det är därför uppenbart att det krävs ett politiskt ledarskap som tar tag i dessa problem. Arbetet kan inte begränsas till generella uppmaningar om återhållsamhet eller till åtgärdsplaner som nämnden själv bedömer är otillräckliga. Region Västerbotten behöver ett mer systematiskt arbete där varje nämnd, förvaltning och basenhet får ett tydligare ansvar för att identifiera vilka kostnadsposter som avviker, vilka åtgärder som är genomförbara och vilka konsekvenser olika prioriteringar får för invånare, patienter och medarbetare.

Samtidigt måste vårdens kärnuppdrag skyddas. Kostnadsreduceringar får inte ske på ett sätt som ytterligare försvagar dygnet runt-vården, primärvården eller tillgången till nyckelkompetenser. Däremot behöver den politiska ledningen våga pröva administrativa kostnader, mötesstrukturer, uppföljningskrav, överlappande processer, vårdutbud, horisontella prioriteringar och sådana insatser som inte ger tillräcklig effekt i förhållande till kostnad.

Sammanfattningsvis visar delårsrapporten att Region Västerbotten inte är på väg mot den ekonomiska stabilitet som skattehöjningen sades skapa. Tvärtom kvarstår de grundläggande problem. Det krävs ett tydligare politiskt ledarskap, mer realistiska budgetar och ett snabbare omtag i arbetet med kostnadskontroll, vårdplatser, tillgänglighet och produktionsstyrning. Invånarna i Västerbotten har rätt att förvänta sig att höga skatter också leder till en vård som fungerar och en ekonomi som håller över tid.

Yrkanden

Att godkänna upprättat förslag till delårsrapport per april 2026.

Att Regionstyrelsen får i uppdrag att, i samverkan med nämnderna, skyndsamt återkomma med en reviderad ekonomisk handlingsplan för 2026 som visar hur verksamhetens prognostiserade underskott ska hanteras.

Att Regionstyrelsen får i uppdrag att ta fram en åtgärdsplan för hur balanskravsresultatet ska återställas inom lagstadgad tid, med tydliga delmål per år och per nämnd.

Att Hälso- och sjukvårdsnämnden får i uppdrag att återkomma med en kompletterad åtgärdsplan som visar vilka ytterligare åtgärder som krävs för att minska det prognostiserade underskottet på 200 miljoner kronor.

Att Regionstyrelsen och nämnderna får i uppdrag att säkerställa att budgetunderlag och åtgärdsplaner håller tillräcklig kvalitet, inklusive dokumenterade riskanalyser som visar att föreslagna åtgärder är möjliga att genomföra.

Att Regionstyrelsen och nämnderna får i uppdrag att säkerställa att verksamheter och fackliga organisationer blir delaktiga i beredningen av budgetar, sparförslag och prioriteringar.

Att Hälso- och sjukvårdsnämnden får i uppdrag att särskilt redovisa åtgärder för att minska hyrberoendet i primärvården och stärka kontinuiteten i bemanningen.

Att Hälso- och sjukvårdsnämnden får i uppdrag att återkomma med en särskild plan för tandvårdens ekonomi, bemanning och möjligheten att minska köerna inom vuxentandvården utan att barn- och akuttandvården trängs undan.

Att Regionstyrelsen och nämnderna får i uppdrag att göra ett omtag i arbetet med ekonomi i balans genom att analys och åtgärder tydligare kopplas till de kostnadsposter som har störst budgetavvikelser.

Att Regionstyrelsen får i uppdrag att i samverkan med nämnderna arbeta fram processtöd så att verksamheten kan genomföra horisontella prioriteringar som leder fram till rimliga och tydligt motiverade utbudsbegränsningar där sådana krävs.

Att fullmäktige uppdrar till samtliga driftsnämnder att genomföra ytterligare kostnadsreducerande åtgärder kopplat till administrativa tjänster, mötesstrukturer, uppföljningskrav och överlappande processer inom regionen.

Att Regionstyrelsen reviderar sina riktlinjer för upptagandet av nya lån så att alla nya lån kräver politiska beslut samt åtföljs av en långsiktig plan för hur lånen ska kunna betalas tillbaka.

Allians för Västerbotten

Nicklas Sandström (M)

Regionråd i opposition

Ewa-May Karlsson (C)

Gruppledare

Hans-Inge Smetana (KD)

Gruppledare

Maria Lundqvist Brömster (L)

Gruppledare